

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 10 september 2015*

”Begäran om förhandsavgörande — Civilrättsligt samarbete — Domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område — Förordning (EG) nr 44/2001 — Artikel 5.1 — Behörighet vid avtalstvister — Artikel 5.3 — Behörighet i mål om skadestånd utanför avtalsförhållanden — Artiklarna 18–21 — Anställningsavtal — Avtal om anställning som bolagsdirektör — Avtalets upphörande — Skäl — Bristfälligt fullgörande av uppdraget och rättsstridigt agerande — Fastställsetalan och skadeståndstalan — Begreppet anställningsavtal”

I mål C-47/14,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Hoge Raad der Nederlanden (Nederländerna) genom beslut av den 24 januari 2014, som inkom till domstolen den 30 januari 2014, i målet

Holterman Ferho Exploitatie BV,

Ferho Bewehrungsstahl GmbH,

Ferho Vechta GmbH,

Ferho Frankfurt GmbH

mot

Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Ilešič samt domarna A. Ó Caoimh, C. Toader (referent), E. Jarašiūnas och C.G. Fernlund,

generaladvokat: P. Cruz Villalón,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 21 januari 2015,

* Rättegångsspråk: nederländska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Holterman Ferho Exploitatie BV, Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH och Ferho Frankfurt GmbH, genom P.A. Fruytier, advocaat,
- Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim, genom E. Jacobson och B. Verkerk, advocaten,
- Tysklands regering, genom T. Henze och J. Kemper, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom A.-M. Rouchaud-Joët, M. Wilderspin och G. Wils, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 7 maj 2015 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 5.1 och 5.3, avsnitt 5 i kapitel II (artiklarna 18–21) och artikel 60.1 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).
- 2 Begäran om förhandsavgörande har framställts i ett mål mellan å ena sidan Holterman Ferho Exploitatie BV (nedan kallat Holterman Ferho Exploitatie), Ferho Bewehrungsstahl GmbH (nedan kallat Ferho Bewehrungsstahl), Ferho Vechta GmbH (nedan kallat Ferho Vechta) och Ferho Frankfurt GmbH (nedan kallat Ferho Frankfurt) (nedan tillsammans kallade de fyra bolagen) och å andra sidan Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim. Målet rör den sistnämndes ansvar i egenskap av företagsledare i de ovannämnda bolagen och ett yrkande om att han ska förpliktas att utge skadestånd.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Brysselkonventionen

- 3 Artikel 5 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 30) i dess lydelse enligt de på varandra följande konventionerna om nya medlemsstaters tillträde till denna konvention (nedan kallad Brysselkonventionen) har följande lydelse:

”Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat kan väckas i en annan konventionsstat

1. om talan avser avtal, vid domstolen i den ort där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas; om talan avser anställningsavtal är denna ort den där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete eller, om arbetstagaren inte vanligtvis utför sitt arbete i ett och samma land, kan talan mot arbetsgivaren även väckas vid domstolen i den ort där det affärsställe vid vilket arbetstagaren anställdes är eller var beläget,

...”

Förordning nr 44/2001

4 Skäl 13 i förordning nr 44/2001 har följande lydelse:

”Vid försäkrings-, konsument- och anställningsavtal bör den svagare parten skyddas genom behörighetsbestämmelser som är förmånligare för dennes intressen än de allmänna bestämmelserna.”

5 Artikel 5 i förordning nr 44/2001 har följande lydelse:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat kan väckas i en annan medlemsstat

- 1) a) om talan avser avtal, vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser;
 - b) i denna bestämmelse, och såvida inte annat avtalats, avses med uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser
 - vid försäljning av varor, den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats,
 - vid utförande av tjänster, den ort i en medlemsstat där enligt avtalet tjänsterna har eller skulle ha utförts;
 - c) om punkt b inte gäller, skall punkt a gälla,
- 2) ...
- 3) om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden, vid domstolen i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa,
...”

6 Följande föreskrivs i artikel 18.1 som ingår i avsnitt 5, med rubriken ”Behörighet vid tvister om anställningsavtal”, i kapitel II i förordning nr 44/2001:

”Om talan avser anställningsavtal gäller i fråga om behörigheten, om inte annat följer av artikel 4 och artikel 5.5, bestämmelserna i detta avsnitt.”

7 I artikel 20.1 i samma förordning föreskrivs följande:

”En arbetsgivare får väcka talan endast vid domstolarna i den medlemsstat där arbetstagaren har hemvist.”

8 I artikel 60.1 i förordning nr 44/2001 föreskrivs följande:

”Vid tillämpningen av denna förordning skall ett bolag eller annan juridisk person anses ha hemvist i orten för dess

- a) stadgeenliga säte, eller
- b) huvudkontor, eller
- c) huvudsakliga verksamhet.”

Nederländsk rätt

- 9 Civillagen (Burgerlijk Wetboek) (nedan kallad BW) innehåller en del 2 som har rubriken ”Juridiska personer”. Där anges följande i artikel 2:9:

”1. Varje företagsledare har en skyldighet i förhållande till den juridiska personen att fullgöra sitt uppdrag på ett korrekt sätt. Till uppdraget hör samtliga ledningsuppgifter som inte har tilldelats en eller flera andra företagsledare i, eller med stöd av, lag eller bolagsordningen.

2. Varje företagsledare ansvarar för den allmänna verksamheten och bär ett fullt ansvar för eventuellt bristfällig företagsledning, förutom om det med hänsyn till de uppdrag som har anförtrotts andra inte kan riktas någon allvarlig kritik mot honom eller henne och han eller hon inte har varit oaktsam vid vidtagandet av åtgärder för att försöka avstyra följderna av den bristfälliga företagsledningen.”

- 10 Del 6 BW, som behandlar ”Allmän obligationsrätt”, innehåller avdelning 3 med rubriken ”Rättsstridig handling”, vars artikel 6:162 lyder som följer:

”1. Den som mot annan person begår en rättsstridig handling och kan lastas för denna, ska ersätta den skada som den andra personen lider till följd av den handlingen.

2. Såsom rättsstridig handling betraktas ett intrång i annans rätt och en handling eller en underlåtenhet som strider mot en lagstadgad skyldighet eller mot oskrivna samhällsnormer, såvida det inte föreligger en legitim grund för handlingen.

3. En person kan lastas för en rättsstridig handling om den skett genom hans vållande eller på grund av en omständighet för vilken han bär ansvaret enligt lag eller den rådande samhällsuppfattningen.”

- 11 I del 7 BW, med rubriken ”Särskilda avtal”, återfinns avdelning 10 beträffande ”Anställningsavtal”, vars artikel 7:661 lyder som följer:

”1. En arbetstagare som vid fullgörandet av sitt avtal vållar arbetsgivaren eller en tredje part som arbetsgivaren har skadeståndsansvar gentemot, skada, ska inte ha något skadeståndsansvar gentemot arbetsgivaren, såvida inte skadan har vållats uppsåtligen eller genom medveten oaktsamhet. Omständigheterna i det enskilda fallet kan, bland annat med beaktande av avtalets art, göra att det förhåller sig på ett annat sätt än vad som anges i föregående mening.

2. Avsteg från punkt 1 och artikel 170.3 i del 6 till arbetstagarens nackdel kan endast göras i skriftlig form och endast såvida arbetstagaren omfattas av försäkringsskydd i detta avseende.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 12 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att Holterman Ferho Exploitatie är ett holdingbolag som är etablerat i Nederländerna. Det har tre tyska dotterbolag, nämligen Ferho Bewehrungsstahl, Ferho Vechta och Ferho Frankfurt, vilka samtliga är etablerade i Tyskland.

- 13 Vid Holterman Ferho Exploitaties bolagsstämma den 25 april 2001 utsågs Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim – en tysk medborgare med hemvist i Tyskland som även var företagsledare och prokurist för de tre tyska dotterbolagen – till verkställande direktör i bolaget.

- 14 Den 7 maj 2001 ingick Holterman Ferho Exploitatie och Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim ett avtal upprättat på tyska som bekräftade den sistnämndes anställning som direktör (”Geschäftsführer”) samt reglerade hans rättigheter och skyldigheter i denna egenskap (nedan kallat avtalet av den 7 maj 2001).

- 15 Den 20 juli 2001 blev Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim företagsledare för Holterman Ferho Exploitatie.
- 16 Det framgår av de uppgifter som har lämnats av parterna under förhandlingen att Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim också ägde aktier i Holterman Ferho Exploitatie, även om majoriteten av aktierna i bolaget dock innehades av Holterman själv.
- 17 Den 31 december 2005 bringades avtalet mellan Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim och Ferho Frankfurt att upphöra och den 31 december 2006 även avtalen mellan honom och Holterman Ferho Exploitatie, Ferho Bewehrungsstahl och Ferho Vechta.
- 18 De fyra bolagen väckte fastställsetalan samt skadeståndstalan mot Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim vid Rechtbank Almelo (Nederländerna) med åberopande av att Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim hade begått allvarliga skadeståndsgrundande fel vid fullgörandet av sina uppdrag.
- 19 De gjorde i första hand gällande att Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim hade brustit i fullgörandet av sitt uppdrag som företagsledare, och att han därför hade ett skadeståndsansvar gentemot dem i enlighet med artikel 2:9 BW. De åberopade även att denne uppsåtligen eller genom medveten oaktsamhet vållat bolagen skada vid fullgörandet av anställningsavtalet i den mening som avses i artikel 7:661 BW. I andra hand gjorde de fyra bolagen gällande att de allvarliga skadeståndsgrundande fel som Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim begick vid fullgörandet av sina uppdrag utgjorde ett rättsstridigt agerande i den mening som avses i artikel 6:162 BW.
- 20 Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim invände att nederländsk domsrätt inte förelåg i målet.
- 21 Rechtbank Almelo slog fast att den varken enligt artikel 5.1 eller enligt artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 var behörig att pröva målet.
- 22 Gerechtshof te Arnhem fastställde domen från Rechtbank Almelo.
- 23 Med avseende på Holterman Ferho Exploitaties yrkande med åberopande av att Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim hade brustit i ledningen av bolaget, konstaterade Gerechtshof te Arnhem att förordning nr 44/2001 inte pekade ut något särskilt forum, och att detta i princip ledde till att det var regeln i artikel 2.1 i förordning nr 44/2001 som var tillämplig. Således kunde en talan mot Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim enbart väckas vid tysk domstol.
- 24 När det gällde Holterman Ferho Exploitaties yrkande med åberopande av Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenhems ansvar för det bristfälliga fullgörandet av avtalet av den 7 maj 2001, fann Gerechtshof te Arnhem att avtalet i fråga skulle kvalificeras som "anställningsavtal" i den mening som avses i artikel 18.1 i förordning nr 44/2001. Enligt artikel 20.1 i förordningen fick arbetsgivaren således endast väcka talan vid domstolarna i den medlemsstat där arbetstagaren hade hemvist. Eftersom Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim hade hemvist i Tyskland förelåg inte nederländsk domsrätt i detta mål.
- 25 Enligt Gerechtshof te Arnhem gällde samma resonemang med avseende på Holterman Ferho Exploitaties yrkande om skadestånd på grund av en rättsstridig handling. Ett yrkande om skadestånd på grund av en rättsstridig handling som hängde samman med ett yrkande avseende ett "anställningsavtal", i den mening som avses i artikel 18 i förordning nr 44/2001, kunde inte leda till att det förelåg nederländsk domsrätt, eftersom avsnitt 5 i kapitel II i nämnda förordning innehöll en särskild behörighetsregel som utgjorde ett undantag från reglerna i förordningens artikel 5.1 och 5.3.
- 26 De fyra bolagen överklagade domen från Gerechtshof te Arnhem till Hoge Raad.

- 27 I överklagandet har de anfört att Gerechtshof te Arnhem gjorde en felaktig rättstillämpning alternativt brast i motiveringen av domen. Kritiken avser tolkningen och tillämpningen av de relevanta behörighetsreglerna i förordning nr 44/2001, det vill säga artiklarna 5.1 a, 5.3, 18.1 och 20.1, jämförda med varandra. De fyra bolagen har bland annat invänt mot att Gerechtshof te Arnhem fann att det inte förelåg behörighet för nederländsk domstol att pröva de yrkanden som hade framställts med åberopande av Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllsheims åsidosättande av sina skyldigheter vid fullgörandet av sitt uppdrag som verkställande direktör för Holterman Ferho Exploitatie.
- 28 Hoge Raad der Nederlanden har framhållit att det enligt nederländsk rätt görs en åtskillnad mellan å ena sidan en persons skadeståndsansvar i egenskap av företagsledare i ett bolag på grund av åsidosättande av dennes bolagsrättsliga skyldighet att fullgöra sitt uppdrag på ett korrekt sätt enligt artikel 2:9 BW eller på grund av "rättsstridigt" agerande i den mening som avses i artikel 6:162 BW, och å andra sidan det skadeståndsansvar som oberoende av företagsledarrollen åvilar personen i fråga i dennes egenskap av "anställd" i bolaget för "uppsåtliga eller genom oaktsamhet vållad skada vid fullgörandet av anställningsavtalet" i den mening som avses i artikel 7:661 BW.
- 29 För att besvara frågan huruvida det i det aktuella målet föreligger nederländsk domsrätt krävs det enligt Hoge Raad der Nederlanden en utredning av det samband som föreligger mellan å ena sidan behörighetsreglerna i avsnitt 5 i kapitel II (artiklarna 18–21) i förordning nr 44/2001 och å andra sidan de behörighetsregler som uppställs i förordningens artikel 5.1 a och 5.3. Frågan är närmare bestämt huruvida avsnitt 5 hindrar en tillämpning av bestämmelserna i artikel 5.1 a och 5.3 i ett sådant fall som det förevarande, i vilket ett bolag väcker talan mot en person, inte bara för att, i egenskap av företagsledare, ha brustit i fullgörandet av sitt uppdrag eller ha agerat rättsstridigt, utan också för att uppsåtliga eller genom medveten oaktsamhet ha vållat bolaget skada vid fullgörandet av det anställningsavtal som denne ingått med bolaget, oberoende av företagsledarrollen.
- 30 Mot denna bakgrund beslutade Hoge Raad der Nederlanden att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:
- "1) Ska bestämmelserna i avsnitt 5 i kapitel II (artiklarna 18–21) i förordning nr 44/2001 tolkas så, att de utgör hinder för att rätten tillämpar artikel 5.1 a eller artikel 5.3 i nämnda förordning i ett fall som det nu aktuella, där ett bolag väcker talan mot en person som är företagsledare i detta bolag, inte bara för att, i egenskap av företagsledare, ha brustit i fullgörandet av sitt uppdrag eller ha agerat rättsstridigt, utan också för att uppsåtliga eller genom medveten oaktsamhet ha vållat bolaget skada vid fullgörandet av det anställningsavtal som ingåtts mellan svaranden och bolaget, oberoende av företagsledarrollen?
- 2) a) Om fråga 1 besvaras nekande, ska då uttrycket 'om talan avser avtal' i artikel 5.1 a i förordning nr 44/2001 tolkas så, att det också avser ett fall som det nu aktuella, där ett bolag väcker talan mot en person för att i egenskap av företagsledare i det bolaget ha åsidosatt sin skyldighet att fullgöra sitt bolagsrättsliga uppdrag på ett korrekt sätt?
- b) Om fråga 2 a besvaras jakande, ska då uttrycket 'uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser' i artikel 5.1 a i förordning nr 44/2001 tolkas så, att det avser den plats där företagsledaren har, eller skulle ha, fullgjort sitt bolagsrättsliga uppdrag, vilket i regel kommer att vara platsen för bolagets huvudkontor eller huvudsakliga verksamhet, i den mening som avses i artikel 60.1 b och c i förordningen?
- 3) a) Om fråga 1 besvaras nekande, ska då uttrycket 'skadestånd utanför avtalsförhållanden' i den mening som avses i artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 tolkas så, att det också avser ett fall som det nu aktuella, där ett bolag väcker talan mot en person för att i egenskap av företagsledare i det bolaget ha brustit i fullgörandet av sitt bolagsrättsliga uppdrag eller för att ha agerat rättsstridigt?

- b) Om fråga 3 a besvaras jakande, ska då uttrycket 'den ort där skadan inträffade eller kan inträffa' i artikel 5.3 i förordning (EG) nr 44/2001 tolkas så, att det avser den ort där företagsledaren har, eller skulle ha, fullgjort sitt bolagsrättsliga uppdrag, vilket i regel kommer att vara orten för bolagets huvudkontor eller huvudsakliga verksamhet, i enlighet med vad som avses i artikel 60.1 b och c i förordningen?"

Prövning av tolkningsfrågorna

- 31 En talan har i enlighet med nationell rätt väckts vid den hänskjutande domstolen mot en person dels med åberopande av personens skadeståndsansvar i egenskap av verkställande direktör och företagsledare i ett bolag, dels med åberopande av bestämmelserna om skadeståndsansvar utanför avtalsförhållanden. Den hänskjutande domstolen har med anledning därav vänt sig till EU-domstolen med frågor om tolkningen av bestämmelserna i förordning nr 44/2001 vad gäller domstols behörighet vid tvister om anställningsavtal i den mening som avses i avsnitt 5 i kapitel II i förordning nr 44/2001 (artiklarna 18–21), domstols behörighet om talan avser avtal i den mening som avses i artikel 5.1 i förordningen, och domstols behörighet om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden i den mening som avses i artikel 5.3 i förordningen.
- 32 Det räcker emellertid inte att käranden nämner flera olika ansvarsgrunder i sin ansökan för att en sådan talan ska kunna omfattas av samtliga av de bestämmelser som det hänvisas till. Så är nämligen enbart fallet när det påtalade agerandet kan betraktas som ett åsidosättande av de skyldigheter som avses i dessa bestämmelser, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att avgöra (se, för ett liknande resonemang, dom Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punkt 24).

Den första frågan

- 33 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida bestämmelserna i avsnitt 5 i kapitel II (artiklarna 18–21) i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att dessa bestämmelser utgör hinder för att tillämpa förordningens artikel 5.1 och 5.3 i ett sådant fall som i det nationella målet, där ett bolag väcker talan mot en person som har varit bolagets verkställande direktör och företagsledare för att få fastställt att personen har begått allvarliga skadeståndsgrundande fel vid fullgörandet av dessa uppdrag och för att erhålla ersättning för dessa fel.
- 34 Det ska först påpekas att frågan om tillämpningen av de särskilda forumreglerna i nämnda avsnitt i förordning nr 44/2001 endast aktualiseras i det aktuella fallet om Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim kan anses ha varit bunden av ett "anställningsavtal" i den mening som avses i artikel 18.1 i förordningen i förhållande till det bolag i vilket han var verkställande direktör och företagsledare och således kan kvalificeras som "arbetstagare" i den mening som avses i artikel 18.2.
- 35 Domstolen konstaterar å ena sidan att förordning nr 44/2001 inte innehåller någon definition av vare sig "anställningsavtal" eller "arbetstagare".
- 36 Å andra sidan kan kvalificeringen av förhållandet mellan Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim och det ovannämnda bolaget inte göras med stöd av nationell rätt (se, för ett liknande resonemang, dom Kiiski, C-116/06, EU:C:2007:536, punkt 26).
- 37 För att säkerställa den fulla verkan av förordning nr 44/2001, och i synnerhet av artikel 18, ska de rättsliga begreppen som denna innehåller nämligen ges en självständig tolkning som är gemensam för samtliga medlemsstater (dom Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, punkt 42).

- 38 Eftersom förordning nr 44/2001 har ersatt Brysselkonventionen är domstolens tolkning av bestämmelserna i den konventionen även giltig för bestämmelserna i förordningen när bestämmelserna i dessa gemenskapsrättsakter kan anses motsvara varandra (dom Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, punkt 18).
- 39 Domstolen har redan, vad beträffar artikel 5.1 i Brysselkonventionen (den bestämmelse som har legat till grund för antagandet av artiklarna 18–21 i förordning nr 44/2001), slagit fast att anställningsavtal uppvisar vissa särdrag i det avseendet att de skapar ett varaktigt band genom vilket arbetstagaren ges en viss plats i företagets eller arbetsgivarens verksamhetsorganisation, och i det avseendet att de skapar en koppling till orten för verksamhetens utövande, vilken är avgörande för tillämpningen av tvingande rättsregler och kollektivavtal (dom Shenavai, 266/85, EU:C:1987:11, punkt 16).
- 40 Denna tolkning stöds av punkt 41 i Jenard-Möller-rapporten om konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, undertecknad i Lugano den 16 september 1988 (EGT C-189, 1990, s. 57), enligt vilken det självständiga begreppet "anställningsavtal" kan anses förutsätta att arbetstagaren befinner sig i en beroendeställning i förhållande till arbetsgivaren.
- 41 Dessutom har domstolen när det gäller begreppet arbetstagare – i samband med tolkningen av artikel 45 FEUF och flera olika lagstiftningsakter från unionen som till exempel rådets direktiv 92/85/EEG av den 19 oktober 1992 om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar (tionde särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG) (EGT L 348, s. 1; svensk specialutgåva, område 5, volym 6, s. 3) – slagit fast att det grundläggande kännetecknet för ett anställningsförhållande är att en person under en viss tid utför arbete åt någon annan och under dennes ledning och att förstnämnda person får ersättning för detta arbete (se, med avseende på den fria rörligheten för arbetstagare, dom Lawrie-Blum, 66/85, EU:C:1986:284, punkterna 16 och 17, samt med avseende på direktiv 92/85, dom Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, punkt 39).
- 42 Dessa omständigheter ska beaktas även vad beträffar begreppet arbetstagare i den mening som avses i artikel 18 i förordning nr 44/2001.
- 43 Syftet med avsnitt 5 i kapitel II i förordning nr 44/2001 är, såsom framgår av skäl 13 i förordningen, att ge den svagare avtalsparten, i bland annat anställningsavtal, ett förstärkt skydd genom att införa bestämmelser som avviker från de allmänna behörighetsreglerna.
- 44 Förutom att bestämmelserna i avsnitt 5 utgör specialbestämmelser är de dessutom uttömmande (dom Glaxosmithkline och Laboratoires Glaxosmithkline, C-462/06, EU:C:2008:299, punkt 18).
- 45 Det är mot bakgrund av föregående överväganden som den hänskjutande domstolen ska pröva, på grundval av kriterierna ovan i punkterna 39 och 41, huruvida, i det aktuella fallet, Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim, i egenskap av Holterman Ferho Exploitaties verkställande direktör och företagsledare, under en viss tid har utfört arbete åt detta bolag och under dess ledning och har fått ersättning för detta arbete, och huruvida han var knuten till bolaget genom ett varaktigt band genom vilket han gavs en viss plats i verksamhetsorganisationen hos detta bolag.
- 46 Bedömningen av huruvida en underordnad ställning är för handen ska göras i varje enskilt fall med beaktande av samtliga omständigheter som kännetecknar förhållandet mellan parterna (dom Balkaya, C-229/14, EU:C:2015:455, punkt 37).
- 47 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att undersöka i vilken mån Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim i sin egenskap av aktieägare i Holterman Ferho Exploitatie hade möjlighet att påverka det styrande organet i det bolag i vilket han var företagsledare. Om så var fallet ska det fastställas vem som hade befogenhet att ge honom instruktioner och att kontrollera att han följde

dessa. Om det skulle visa sig att han hade ej oansenliga möjligheter att påverka nämnda bolagsorgan ska det inte anses föreligga någon underordnad ställning i den mening som avses i domstolens praxis beträffande begreppet arbetstagare.

- 48 För det fall den hänskjutande domstolen, efter att ha undersökt samtliga ovannämnda omständigheter, skulle finna att Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim, i sin egenskap av verkställande direktör och företagsledare, var knuten till Holterman Ferho Exploitatie genom ett anställningsavtal i den mening som avses i artikel 18.1 i förordning nr 44/2001, ska den tillämpa behörighetsreglerna i avsnitt 5 i kapitel II i förordning nr 44/2001 på hans fall.
- 49 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras enligt följande. Bestämmelserna i avsnitt 5 i kapitel II (artiklarna 18–21) i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att i ett sådant fall som i det nationella målet, där ett bolag väcker talan mot en person som har varit bolagets verkställande direktör och företagsledare för att få fastställt att personen har begått skadestandsgrundande fel vid fullgörandet av sina uppdrag och för att erhålla ersättning för dessa fel, utgör dessa bestämmelser hinder för att tillämpa förordningens artikel 5.1 och 5.3 om nämnda person, i egenskap av verkställande direktör och företagsledare, under en viss tid har utfört arbete åt detta bolag och under dess ledning och har fått ersättning för detta arbete. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma om så är fallet.

Den andra frågan

- 50 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 5.1 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att en talan som väcks av ett bolag mot dess före detta företagsledare med åberopande av dennes påstådda åsidosättande av sina bolagsrättsliga skyldigheter ska anses "avse avtal". För det fall svaret på frågan är jakande undrar den hänskjutande domstolen huruvida orten där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller ska uppfyllas motsvarar den ort som avses i artikel 60.1 b och c i förordningen.
- 51 Denna fråga är relevant för det nationella målets avgörande för det fall den hänskjutande domstolen, efter att ha tagit del av svaret på den första tolkningsfrågan, skulle finna att Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim inte var att betrakta som arbetstagare hos Holterman Ferho Exploitaties vid fullgörandet av sina uppdrag.
- 52 För att besvara den första delen av den andra frågan erinrar domstolen om att det följer av fast rättspraxis att situationen att "talan avser avtal" som avses i artikel 5.1 i förordning nr 44/2001 förutsätter att det föreligger ett frivilligt åtagande av en part gentemot en annan part (se dom Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, punkt 46).
- 53 Såsom generaladvokaten framhöll i punkt 46 i förslaget till avgörande gjorde Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim och Holterman Ferho Exploitatie på frivillig basis ömsesidiga åtaganden, genom vilka Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim valde att styra och leda bolaget, och bolaget åtog sig att utge ersättning för detta arbete. Således är förhållandet dem emellan att beteckna som kontraktuellt, och därmed ska den talan som bolaget har väckt mot dess före detta företagsledare, med åberopande av dennes påstådda åsidosättande av sin bolagsrättsliga skyldighet att fullgöra sina uppdrag på ett korrekt sätt, anses "avse avtal" i den mening som avses i artikel 5.1 i förordning nr 44/2001.
- 54 En företagsledares arbete skapar nämligen nära band av samma karaktär som de som uppstår mellan avtalsparter, och det finns således fog för att betrakta den talan som bolaget har väckt mot dess före detta företagsledare, med åberopande av dennes påstådda åsidosättande av sin bolagsrättsliga

skyldighet att fullgöra sina uppdrag på ett korrekt sätt, som en talan som ”avser avtal” i den mening som avses i artikel 5.1 i förordning nr 44/2001 (se, för ett liknande resonemang, dom Peters Bauunternehmung, 34/82, EU:C:1983:87, punkt 13).

- 55 När det gäller frågan om ”uppfyllelseorten”, i den mening som avses i artikel 5.1 i förordning nr 44/2001, för den förpliktelse som talan avser, behöver det avgöras om det är artikel 5.1 a eller artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen som är tillämplig på talan.
- 56 Det framgår nämligen av den rådande hierarkin mellan leden a, b och c i nämnda bestämmelse att behörighetsregeln i artikel 5.1 a i förordning nr 44/2001 endast ska tillämpas i andra hand, om inget annat följer av behörighetsreglerna i artikel 5.1 b (dom Corman-Collins, C-9/12, EU:C:2013:860, punkt 42).
- 57 Det framgår av domstolens praxis att ett avtal som karaktäriseras av skyldigheten att tillhandahålla tjänster ska kvalificeras som ”utförande av tjänster” i den mening som avses i artikel 5.1 b andra strecksatsen i samma förordning (dom Car Trim, C-381/08, EU:C:2010:90, punkt 32). För att det ska vara fråga om ”tjänster” krävs det åtminstone att den som tillhandahåller tjänsten utför en bestämd verksamhet mot ersättning (dom Falco Privatstiftung och Rabitsch, C-533/07, EU:C:2009:257, punkt 29).
- 58 I bolagsrättsligt hänseende anser domstolen att i den mån den förpliktelse som karaktäriserar det rättsliga förhållandet mellan företagsledaren och bolaget innebär utförande av en bestämd verksamhet mot ersättning ska denna verksamhet kvalificeras som ”utförande av tjänster” i den mening som avses i artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordning nr 44/2001.
- 59 Uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser ska fastställas med beaktande av det ovan anförda.
- 60 Med hänsyn till ordalydelsen i artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordning nr 44/2001, enligt vilken det är den ort i en medlemsstat där tjänsterna, ”enligt avtalet”, har eller skulle ha utförts som är avgörande, ska den ort där huvuddelen av tjänsterna utförs i möjligaste mån fastställas med ledning av bestämmelserna i själva avtalet (dom Wood Floor Solutions Andreas Domberger, C-19/09, EU:C:2010:137, punkt 38).
- 61 Vad gäller det nationella målet står det klart att avtalet av den 7 maj 2001 inte innehöll någon klausul enligt vilken Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim var skyldig att utföra sin verksamhet på en viss ort.
- 62 Det ankommer dock på den hänskjutande domstolen att undersöka om det av bolagsordningen för Holterman Ferho Exploitatie eller av någon annan handling som reglerar företagsledarens förpliktelser gentemot bolaget, går att sluta sig till på vilken ort Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim utförde huvuddelen av sina tjänster.
- 63 Om det inte är möjligt att med hjälp av bolagsordningen för Holterman Ferho Exploitatie eller av någon annan handling som reglerar företagsledarens förpliktelser gentemot bolaget, fastställa på vilken ort Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim utförde huvuddelen av sina tjänster, ska det beaktas att dessa tjänster utfördes för bolagets räkning.
- 64 Såsom generaladvokaten angav i punkt 57 i sitt förslag till avgörande ska den hänskjutande domstolen, om inga avvikande uppgifter kan utläsas av bolagsordningen eller av någon annan handling, fastställa på vilken ort Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim de facto har utfört den övervägande delen av sitt arbete till fullgörande av avtalet, förutsatt att utförandet av tjänsterna på denna ort inte strider mot avtalsparternas vilja sådan den framgår av avtalsbestämmelserna. För detta ändamål kan

hänsyn i synnerhet tas till den tid som tillbringats på dessa orter och omfattningen av den verksamhet som har bedrivits där. Den nationella domstol vid vilken talan har väckts ska avgöra huruvida den är behörig mot bakgrund av den bevisning som lagts fram.

65 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras enligt följande. Artikel 5.1 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att en talan som väcks av ett bolag mot dess före detta företagsledare med åberopande av dennes påstådda åsidosättande av sina bolagsrättsliga skyldigheter ska anses "avse avtal". Om inga avvikande uppgifter kan utläsas av bolagsordningen eller av någon annan handling, ankommer det på den hänskjutande domstolen att fastställa på vilken ort företagsledaren de facto har utfört den övervägande delen av sitt arbete till fullgörande av avtalet, förutsatt att utförandet av tjänsterna på denna ort inte strider mot avtalsparternas vilja sådan den framgår av avtalsbestämmelserna.

Den tredje frågan

66 Hoge Raad der Nederlanden har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att – i den mån det enligt tillämplig nationell rätt är möjligt att åberopa både ansvar i avtalsförhållanden och ansvar utanför avtalsförhållanden till stöd för en talan vid domstol – denna bestämmelse omfattar ett sådant fall som det nationella målet där ett bolag väcker talan mot en person och åberopar såväl vederbörandes egenskap av företagsledare som dennes rättsstridiga agerande. Om så är fallet undrar den hänskjutande domstolen huruvida den ort där skadan inträffade eller kan inträffa är den ort som avses i artikel 60.1 b och c i förordningen.

67 I likhet med den andra tolkningsfrågan är den tredje frågan relevant för det nationella målets avgörande för det fall den hänskjutande domstolen, efter att ha tagit del av svaret på den första tolkningsfrågan, skulle finna att Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim inte var att betrakta som arbetstagare hos Holterman Ferho Exploitaties vid fullgörandet av sina uppdrag.

68 Det framgår av fast rättspraxis att artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 omfattar varje talan som syftar till att gentemot svaranden göra gällande ett ansvar som inte har någon anknytning till ett "avtal" i den mening som avses i artikel 5.1 i samma förordning (se, bland annat, dom Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punkt 20 och där angiven rättspraxis).

69 Såsom framgår av svaret på den andra frågan ska det rättsförhållande som föreligger mellan ett bolag och dess företagsledare anses "avse avtal" i den mening som avses i artikel 5.1 i förordning nr 44/2001.

70 För såvitt det enligt nationell rätt är möjligt för ett bolag att väcka talan mot dess före detta företagsledare med åberopande av ett rättsstridigt agerande kan en sådan talan följaktligen endast anses "avse skadestånd utanför avtalsförhållanden" i den mening som avses i behörighetsregeln i artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 om den saknar anknytning till det kontraktuella rättsförhållande som föreligger mellan bolaget och företagsledaren.

71 Om det kritiserade agerandet kan betraktas som ett åsidosättande av företagsledarens avtalsförpliktelser, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att avgöra, är det den domstol som pekas ut i artikel 5.1 i förordning nr 44/2001 som är behörig att pröva detta agerande. I det motsatta fallet är det behörighetsregeln i artikel 5.3 i förordningen som ska tillämpas (se, för ett liknande resonemang, dom Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punkterna 24–27).

72 Domstolen erinrar om att artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 ska ges en självständig och strikt tolkning (dom CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335; punkt 37 och där angiven rättspraxis). Uttrycket "den ort där skadan inträffade eller kan inträffa" i artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 kan

avse både den ort där skadan uppkom och den där den skadevällande händelsen inträffade, vilket medför att talan kan väckas mot svaranden vid domstolen på den av dessa två orter som käranden väljer (dom *Coty Germany*, C-360/12, EU:C:2014:1318, punkt 46).

- 73 Det följer av fast rättspraxis att behörighetsregeln i artikel 5.3 i förordningen grundas på att det finns en särskilt nära anknytning mellan tvisten och domstolarna i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa, vilket med hänsyn till intresset av en god rättskipning och ett ändamålsenligt förfarande gör det befogat att dessa domstolar ges behörighet (dom *CDC Hydrogen Peroxide*, C-352/13, EU:C:2015:335; punkt 39 och där angiven rättspraxis).
- 74 I mål om skadestånd utanför avtalsförhållanden är domstolen i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa nämligen vanligen den mest lämpade att avgöra saken, särskilt med hänsyn till dess närhet till tvisten och med hänsyn till att bevisupptagningen underlättas (dom *CDC Hydrogen Peroxide*, C-352/13, EU:C:2015:335; punkt 40).
- 75 Eftersom fastställandet av ett av de anknytningsmoment som har uppställts i den rättspraxis som angetts ovan i punkt 72 således ska göra det möjligt att se till att behörigheten tillerkänns den domstol som objektivt sett är mest lämpad att avgöra huruvida rekvisiten för svarandens ansvar är uppfyllda, kan talan enbart väckas vid domstolen inom den domkrets där det relevanta anknytningsmomentet finns (dom *CDC Hydrogen Peroxide*, C-352/13, EU:C:2015:335; punkt 41 och där angiven rättspraxis).
- 76 Den ort där den skadevällande händelsen inträffade kan vara den ort där Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim utförde sina arbetsuppgifter som företagsledare i bolaget Holterman Ferho Exploitatie, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 65 i förslaget till avgörande.
- 77 Den ort där skadan uppkom är enligt domstolens praxis den ort där den av bolaget åberopade skadan visar sig konkret (se, för ett liknande resonemang, dom *CDC Hydrogen Peroxide*, C-352/13, EU:C:2015:335; punkt 52).
- 78 Den hänskjutande domstolen ska, när den på grundval av de uppgifter som den förfogar över fastställer i vilken ort Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim rättsstridiga agerande vid utövandet av sitt uppdrag som företagsledare har kunnat framkalla skadan, ta hänsyn till att begreppet ”den ort där skadan inträffade” inte kan ges en så vid tolkning att det omfattar varje ort där det går att förnimma skadeverkningarna av en omständighet som redan har orsakat en skada vilken de facto har uppkommit på en annan ort.
- 79 Mot denna bakgrund ska den tredje frågan besvaras enligt följande. Under sådana förhållanden som i det nationella målet, där ett bolag väcker talan mot sin före detta företagsledare med åberopande av ett rättsstridigt agerande, ska artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 tolkas så, att denna talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden när det kritiserade agerandet inte kan betraktas som ett åsidosättande av företagsledarens bolagsrättsliga förpliktelser, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma. Det ankommer på denna att utifrån de faktiska omständigheterna i målet fastställa det anknytningsmoment som har den närmaste kopplingen till den ort där den skadevällande händelsen inträffade och den ort där skadan uppkom.

Rättegångskostnader

- 80 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

- 1) **Bestämmelserna i avsnitt 5 i kapitel II (artiklarna 18–21) i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, ska tolkas så, att i ett sådant fall som i det nationella målet, där ett bolag väcker talan mot en person som har varit bolagets verkställande direktör och företagsledare för att få fastställt att personen har begått skadestandsgrundande fel vid fullgörandet av dessa uppdrag och för att erhålla ersättning för dessa fel, utgör dessa bestämmelser hinder för att tillämpa förordningens artikel 5.1 och 5.3 om nämnda person, i egenskap av verkställande direktör och företagsledare, under en viss tid har utfört arbete åt detta bolag och under dess ledning och har fått ersättning för detta arbete. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma om så är fallet.**
- 2) **Artikel 5.1 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att en talan som väcks av ett bolag mot dess före detta företagsledare med åberopande av dennes påstådda åsidosättande av sina bolagsrättsliga skyldigheter ska anses "avse avtal". Om inga avvikande uppgifter kan utläsas av bolagsordningen eller av någon annan handling, ankommer det på den hänskjutande domstolen att fastställa på vilken ort företagsledaren de facto har utfört den övervägande delen av sitt arbete till fullgörande av avtalet, förutsatt att utförandet av tjänsterna på denna ort inte strider mot avtalsparternas vilja sådan den framgår av avtalsbestämmelserna.**
- 3) **Under sådana förhållanden som i det nationella målet, där ett bolag väcker talan mot sin före detta företagsledare med åberopande av ett rättsstridigt agerande, ska artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 tolkas så, att denna talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden när det kritiserade agerandet inte kan betraktas som ett åsidosättande av företagsledarens bolagsrättsliga förpliktelser, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma. Det ankommer på denna att utifrån de faktiska omständigheterna i målet fastställa det anknytningsmoment som har den närmaste kopplingen till den ort där den skadevållande händelsen inträffade och den ort där skadan uppkom.**

Underskrifter